

Działania Państwowej Straży Pożarnej na rzecz ochrony zabytków

Ochrona życia i mienia przed pożarem polega na zapobieganiu powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożarów, zapewnieniu sił i środków do ich zwalczania oraz na prowadzeniu działań ratowniczych. Zabezpieczenie obiektu przed zagrożeniem oraz przygotowanie go do prowadzenia akcji ratowniczej są obowiązkami właściciela, zarządcy i użytkownika obiektu. Nadzór nad przestrzeganiem przepisów przeciwpożarowych oraz prowadzenie działań ratowniczych należą do zadań Państwowej Straży Pożarnej. Szczególna rola ochrony przeciwpożarowej zabytków polega na tym, że w przeciwieństwie do innych obiektów ich pełne odtworzenie po ewentualnym uszkodzeniu w czasie pożaru w zasadzie jest niemożliwe. Zagrożenie pożarowe budynków zabytkowych jest ponadprzeciętne. Ich konstrukcja (w tym zwłaszcza powszechne stosowanie materiałów łatwo zapalnych), wyposażenie instalacyjne i użytkowanie najczęściej w dużym stopniu odbiegają od współczesnych wymagań bezpieczeństwa. Na przeszkodzie dostosowaniu do tych wymagań stoją nie tylko bardzo wysokie koszty, ale również niedopuszczalność znacznej ingerencji w zabytkową materię budynku.

W 1995 r. komendy Państwowej Straży Pożarnej przeprowadziły zakrojone na bardzo szeroką skalę działania kontrolno-rozpoznawcze dotyczące obiektów zabytkowych. Ich celem była ocena przestrzegania przepisów przeciwpożarowych, głównie w zakresie zapewnienia odpowiednich warunków ewakuacji, stanu technicznego i konserwacji instalacji użytkowych, przeciwpożarowego zaopatrzenia wodnego, podręcznego sprzętu gaśniczego oraz organizacji ochrony przeciwpożarowej.

Skontrolowano ogółem 2 096 obiektów, w tym 1 122 obiekty kultu religijnego, 663 muzealne, 50 administracyjnych, 13 hotelowych, 37 obiektów skansenowskich. Stwierdzono ponad 9 tys. nieprawidłowości i podjęto szereg różnych działań mających przyczy-

nić się do ich usunięcia. Szczególnie dużo uwagi poświęcono skansenom i zagrodom skansenowskim, w których w ostatnim czasie miało miejsce kilka niebezpiecznych pożarów.

Dokonano także wstępnej oceny zasadności wyposażenia muzeów i zabytków budowlanych w instalacje sygnalizacji pożaru podłączonych bezpośrednio do jednostek Państwowej Straży Pożarnej. Instalacje takie umożliwiają bardzo wczesne wykrycie pożaru – bez udziału człowieka – i automatyczne przekazanie sygnału do stanowiska kierownictwa PSP. Komendy PSP uznały za szczególnie uzasadnione wyposażenie we wspomniane instalacje 1 241 obiektów, spośród 2 200 wskazanych przez Generalnego Konserwatora Zabytków. Po zebraniu szczegółowych danych dotyczących tych obiektów, okazało się, że kryteria, na podstawie których dokonywano kwalifikacji w poszczególnych województwach, dość znacznie różniły się. Ponieważ wpisanie konkretnego obiektu na listę obiektów objętych obowiązkiem wyposażenia w instalację sygnalizacyjno-alarmową jest związane z określonym przymusem prawnym, różnice te musiały zostać zlikwidowane.

Jak stwierdziło Biuro Rozpoznawania Zagrożeń Komendy Głównej PSP, nie dla wszystkich obiektów o dużej wartości zabytkowej instalacja sygnalizacyjno-alarmowa jest konieczna, np. dla obiektów o konstrukcji niepalnej i niewielkim obciążeniu ogniowym, zwłaszcza jednoprzestrzennych o dużej kubaturze – co występuje w większości kościołów. W bardzo wielu innych obiektach instalacja taka nie może spełniać prawidłowo swej roli – uratowania obiektu przed zniszczeniem poprzez umożliwienie szybkiego przystąpienia do prowadzenia skutecznej akcji gaśniczej. Dotyczy to m.in. obiektów drewnianych, znacznie oddalonych od jednostek ratowniczo-gaśniczych PSP. Są również obiekty, zwłaszcza niewielkie, których unikalna wartość wskazuje na konieczność zastosowania stałego urządzenia gaśniczego i które w razie wystąpienia pożaru byłoby zdolne do jego samoczynnego ugaszenia.

Nie można przy tym abstrahować od czynników ekonomiczno-organizacyjnych. Możliwość założenia instalacji sygnalizacyjno-alarmowej w wytypowanym obiekcie powinna być realna. Trudno wyobrazić sobie wyposażenie w kosztowną instalację np. obiektu o nieregulowanej sytuacji własnościowej, małego muzeum nie wydzielonego pożarowo z dużego budynku, obiektu w bardzo złym stanie technicznym, wymagającego uprzednio remontu albo przebudowy, względnie obiektu o szczególnie niesprzyjających dla tego typu instalacji warunkach w pomieszczeniach. Należy również wziąć pod uwagę możliwość uzupełniania listy obiektów w kolejnych latach, jeżeli pojawią się czynniki sprzyjające założeniu w nich instalacji.

W oparciu o powyższe rozumowanie, za czynniki uzasadniające wstępne zakwalifikowanie muzeów i zabytków budowlanych do grupy obiektów objętych obowiązkiem wyposażenia w instalację sygnalizacyjno-alarmową uznano:

- bardzo dużą wartość zabytkową obiektu lub jego wyposażenia,
- występowanie zagrożenia życia ludzi w obiekcie,
- duże prawdopodobieństwo powstania pożaru,
- możliwość bardzo znacznego rozprzestrzenienia się pożaru w razie nieprowadzenia skutecznej akcji gaśniczej,
- dużą faktyczną możliwość założenia omawianej instalacji i jej wysoką skuteczność w rozpatrywanym obiekcie.

Za czynniki stanowiące przeciwskazania uznano z kolei:

- niepalną konstrukcję obiektu, niewielkie obciążenie ogniowe oraz rozkład przestrzenny obiektu i jego wyposażenie uniemożliwiające roz-

przestrzenie się ognia, ● czas dojazdu wyposażonej w samochód bojowy jednostki PSP lub Ochotniczej Straży Pożarnej z selektywnym wywołaniem, do obiektu o konstrukcji palnej, przekraczający 10 minut, ● uniemożliwienie stosowania instalacji bez uprzedniego remontu albo przebudowy obiektu, ze względu na jego zły stan techniczny, ● zajmowanie przez chroniony obiekt jedynie części strefy pożarowej, przy braku możliwości – z przyczyn organizacyjnych – założenia instalacji w całej strefie, ● niesprzyjające prawidłowemu działaniu instalacji warunki klimatyczne w obiekcie, ● możliwość wydatkowania środków przeznaczonych na instalację sygnalizacyjno-alarmową w sposób służący bardziej efektywnemu zabezpieczeniu przeciwpożarowemu obiektu, ● nieregulowaną sytuację własnościową obiektu.

Postępując się przedstawionymi kryteriami, komendy wojewódzkie PSP skorygowały wcześniej sporządzone wykazy obiektów. Ostatecznie przewidziano objęcie obowiązkiem wyposażenia w instalację sygnalizacyjno-alarmową 738 obiektów. Lista ich została w listopadzie ub. roku podpisana przez Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej i Generalnego Konserwatora Zabytków. Obejmuje ona 328 muzeów, 258 obiektów kultu religijnego, 73 zamki i pałace oraz 79 innych obiektów.

W I kw. br. komendanci rejonowi PSP skierowali do właścicieli i zarządców obiektów znajdujących się na liście odpowiednie wystąpienia informacyjne, zawierające jednocześnie deklarację pomocy w realizacji obowiązku. Wyposażenie kilkuset wymienionych obiektów budowlanych w nowoczesne instalacje sygnalizacyjno-alarmowe przyczyni się do zdecydowanej poprawy ich zabezpieczenia przed pożarem – największym wrogiem zabytków.

Bryg. dr inż. Dariusz Ratajczak
Dyrektor Biura Rozpoznawania
Zagrożeń Komendy Głównej
Państwowej Straży Pożarnej